

## Menselijke Driften

Dounia Chaim

« De Menselijke Driften » is het onderwerp van Stefan Taverniers onderzoek . Dit boeiende project kadert binnen het concept van integratie van kunst in publieke ruimtes, een aspect dat de kunstenaar al een tijdje bezighoudt. Voor de ontwikkeling van zijn project – een tijdelijke ingreep in het Jubelpark in Brussel - werkt Stefan Tavernier samen met architect Lorenzo. Zo keren ze terug naar de oorspronkelijke functie van het park als tentoonstellingsruimte. Hun objectief is de realisatie van een hedendaagse versie van het « Paviljoen van de Menselijke Driften » uit 1899. Het bestaande paviljoen, dat in hetzelfde park werd opgericht, werd door de jonge Victor Horta getekend en bevat het monumentale reliëf der menselijke driften van Jef Lambeaux. Dit werk uit de XIXde eeuw heeft lange tijd een “parfum de scandale” nagelaten: de scène van Lambeaux had de toenmalige burgerlijke moraal hard gekwetst en werd reeds na enkele dagen na de inwijding gesloten ; het gebouw van Horta dat eerst als bescherming voor het werk zou dienen werd uiteindelijk als een doos van Pandora beschouwd die absoluut gesloten moest blijven.

Dit bestaande werk vormt het uitgangspunt en de inspiratie voor de twee jonge kunstenaars. Toch maakten ze er geen copie of pastiche van. Neen, ze herdenken het thema en de formele elementen op een hedendaagse en persoonlijke manier. Ze slaagden erin hun versie in resonantie te plaatsen met het bestaande paviljoen. Het thema van het werk blijft de menselijke driften, maar wordt naar het medium fotografie vertaald en naar een actuele iconografie uitgewerkt. De architecturale taal van het gebouw behoort resoluut tot de 21ste eeuw. Hun samenwerking vormt één geheel: fotografie en architectuur zijn sterk verbonden en zijn afhankelijk van elkaar. De samenwerking tussen architect en fotograaf is compleet : de foto's van Tavernier worden gemaakt voor de architecturale ruimte van Lorenzo en die architecturale ruimte is gedacht om de foto's op te bergen. Meer nog, de fotograaf-kunstenaar componeert de foto's als eindresultaat van de samenwerking. De beelden worden dan ook pas gemaakt op het einde van het creatieproces. Stefan Tavernier wil zijn versie van de menselijke driften in een aangepaste omgeving voorstellen zodat foto en architectuur een totaalkunstwerk vormen.

## Architectuur

Als we hier over “omgeving” spreken gaat het niet alleen over de ontworpen binnenruimte, het begrip is eigenlijk iets breder: het omvat ook wat er buiten staat, het groene netwerk van het park zelf. Het werk werd gedacht om in een specifieke locatie opgenomen te worden (fig.1). Dit *site-specific* aspect behoort tot de kern van het project en leidt tot een echte dialoog tussen architectuur en natuurlijke omgeving, een eigenschap die sterk aanwezig is in de ontwerpen van Lorenzo (fig. 2-3) : transparantie, verticale structuren en locatie (de ingreep dringt voor een deel door tot in het “groen” van het park) zorgen er voor dat de constructie perfect geïntegreerd wordt in het park. (fig.4). Een evidente grens tussen de architecturale ingreep, de tentoonstellingruimte en zijn omgeving vervaagt hierdoor. Wat er buiten gebeurt komt naar binnen en wat er binnen gebeurt treedt ook naar buiten. Dat geldt ook voor de lichtomstandigheden : het natuurlijke licht dringt overdag door tot in de architecturale ruimte. 's Nachts is de relatie omgekeerd : de verlichte constructie werkt als een gloeipunt in het park. In die zin is dit project ver verwijderd van de Horta constructie. In het XIXde-eeuwse gebouw was er geen sprake van transparantie. In tegendeel, de binnenruimte was totaal onzichtbaar voor de voorbijganger. Wenste hij toch iets te zien van het interieur, dan diende hij door het sleutelgat te gluren. De kijker kwam letterlijk in de positie van een *voyeur* te staan. De hedendaagse versie nodigt de gewone *flâneur* uit tot een blik op het geheel.

De constructie biedt ons nog meer : het is een moduleerbare en polyvalente ruimte. De ruimte herbergt niet alleen de foto's van Stefan Tavernier maar kan ook verder als archief- of performanceruimte functioneren, terwijl de buitenwanden als projectiewand kunnen dienen. In die zin verschilt deze structuur resoluut met Horta's gebouw. Nochtans zijn er gelijkenissen met de oudere constructie. Lorenzo's grondplan refereert naar het grondplan van de klassieke tempel en dat was ook zo bij Horta. Als we even naar de plannen en 3D-voorstellingen kijken merken we deze invloed onmiddellijk. Het rechthoekige plan, de verhoging van de structuur , een serie van pilaren, ...staan hier voor een vrije en hedendaagse interpretatie van de Griekse tempels uit de klassieke Oudheid. Een ander vergelijkingspunt is de indeling van de binnenruimte in twee zones. Het resultaat daarvan is dat de kijker geen onmiddellijke toegang heeft tot het geheel van het werk. Hij dient hiervoor eerst een parcours te doorlopen. Een parcours dat gelijkaardig is aan het traject dat men destijds moest afleggen om de *cella* – het sacrale hoogtepunt in de Griekse tempels - te bereiken.

De kunstenaars leveren hier een interessant werk, niet alleen als ingreep in een publieke ruimte maar ook als actuele herinterpretatie van klassieke modellen.

## Fotografie

Stefan Tavernier creëert twee beelden rond het thema van de menselijke driften. Op de foto's worden een dertigtal personages afgebeeld, verspreid over het canvas. De personages op het voorplan zijn op reële grootte afgebeeld. De figuren werden individueel gefotografeerd. Deze afzonderlijke foto's worden dan tot één geheel digitaal gemonteerd in een decor, een bos in lentesfeer. Het is een actualisatie van klassieke thema en iconografie. Hierbij kwamen een heleboel vragen aan de oppervlakte : Hoe moet het decor zijn, historiserend of tijdloos ? Wordt de scène gedecontextualiseerd of niet (rol van de kledij en/of accessoires) ? Is het doel een theatraalizing van de menselijke driften of net een strakheid ? Moeten we voor een mystische of voor een documentaire toon opteren ? Hoeveel huid kan je laten zien ? Hoe kunnen we de voorspelbaarheid van het beeld definiëren ? Wat gebeurt er met het *erotisme* ? Al die vragen stellen verschillende onderzoekspistes aan de fotograaf voor. Om deze vragen te beantwoorden heeft Stefan Tavernier veel met zijn modellen gepraat. Het integreren van hun persoonlijke ervaring zorgde volgens hem voor een verrijking van zijn werk. Tegelijkertijd heeft Tavernier, volgens zijn eigen concept van het onderwerp, ook "personaliteiten" gezocht om die aan zijn beelden toe te voegen. Het zoeken naar modellen en het vaststellen van de personages vormen dus belangrijke etappes in zijn creatie.

De fotograaf moet ook werken op de vertaling van wat drie-dimensioneel en sculpturaal was naar het tweedimensionale fotografische medium terwijl er een visuele echo met de sculptuur wordt behouden. De band tussen het fotografische en het sculpturale wordt vaak door theoretici onderlijnd. Volgens Michel Frizot: "*nombre de travaux purement photographiques peuvent ainsi être considérés comme des actions de sculpture, entendue au sens de prise en compte et de modelage d'un espace ou d'une forme*"<sup>1</sup>. Het bevragen van de relatie tussen die twee media, fotografie en sculptuur, en de affirmatie van "de foto als object" vormen essentiële drijfveren voor de fotograaf. Deze laatste vraag houdt Stefan Tavernier al enkele jaren bezig. Met dit project gaat hij daar verder op in : hij wil het fotografisch oppervlak en de idee van foto als "objectale" voorstelling versterken. Grote formaten (300 x 200 cm) dragen daartoe misschien bij maar de monumentale aanwezigheid van de fotografische tekens kunnen ook dienen om een directe greep, op de realiteit te krijgen. Dat wordt nog verklaard door de tentoonstellingsmethode waaraan de kunstenaars veel aandacht besteed hebben : een zwart mat object (413 cm x 384 cm) waarin de foto's gemonteerd worden. Het objectmatige van de foto's wordt zo maximaal versterkt. Dit project houdt voor de fotograaf een grondig onderzoek van het medium fotografie in.

Stefan Tavernier werkt op de plastische affirmatie van het beeld en op de verwerking van het fotografisch oppervlak, maar hij heeft ook aandacht voor de narratieve dimensie van de voorstelling. Het gebruik van *hors-champ* is een middel om die narrativiteit te benadrukken. De cadrage als 'tool' hierin vormde oorspronkelijk een problematisch punt voor Tavernier omwille van de afstand tot en het richten van de camera naar een ruim decor. Uiteindelijk werd de oplossing in dit decor zelf gevonden : de stammen van de bomen worden gebruikt om de figuren aan te "snijden". Het resultaat van die onafhankelijke opnames, de montage, de cadrage, is een beeld dat op de werkelijkheid zou kunnen lijken maar die deze niet weergeeft. Stefan Tavernier biedt ons een beeld dat helemaal opgebouwd is. Zo stelt zijn werk ook veel vragen over de relatie tussen de werkelijkheid en zijn representatie, over de manipulatie van beelden, ... . De twee beelden kunnen niet tegelijkertijd aanschouwd door hun voorstelling. De toeschouwer ontdekt eerst het éne en dan het andere. Het gebruik van de sequentie veroorzaakt een sterk gevoel van "narrativiteit". De architectuur dient die narratieve toon omdat het het middel is om de toeschouwer te leiden van één beeld naar een ander. Opnieuw versterkt de relatie tussen het fotografische en het architecturale deel van dit werk.

Door het interessante werkproces, raakt de nieuwe versie van "De Menselijke Driften" heel wat belangrijke punten en vragen aan in het kunstgebied. Maar wat het ook doet - en volgens mij is dat het belangrijkste - is dat het kunst brengt in de publieke ruimte, in een groen punt binnen het Brusselse stadsweefsel. Zo kan het de nieuwsgierigheid van elke voorbijganger opwekken en hem iets laten ontdekken : wat onmogelijk was bij Lambeaux en Horta's werk wordt haalbaar voor de ingreep van Stefan Tavernier en Lorenzo. Maar ondanks de verschillen tussen de twee versies van de Menselijke Driften, wordt er ook een brug geslagen tussen gisteren en vandaag, tussen het bestaande kunstpatrimonium en de hedendaagse kunst en zoals Tavernier het zegt : "Zo wordt er ook een stukje toegevoegd aan de bewogen en fascinerende geschiedenis van het Horta-Lambeaux paviljoen". Dit stukje van ons erfgoed wordt blijkbaar niet vergeten en het werkt zelfs door als directe inspiratiebron voor een spannend en veelzijdig project van twee jonge kunstenaars.

---

<sup>1</sup> M. Frizot, *La surface sensible. Support, empreinte, mémoire.*